

Neke opće i obiteljske vrednote u selu i u gradu

Josip Janković
Gordana Berc
Slavica Blažeka

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Hrvatska*

SAŽETAK Autori analiziraju rezultate istraživanja procjene nekih općih (socijalnih) i obiteljskih vrednota u očeva i majka djece osnovnoškolske dobi u Hrvatskoj poslije Domovinskog rata. Uzorak čine 752 bračna para iz sela, grada i velikoga grada. U radu su prikazane usporedbe procjena ispitanika u njihovu prebivalištu i usporedbe procjena ispitanika iz naselja različitih veličina. Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici, neovisno o partnerskoj ulozi i vrsti naselja u kojem prebivaju, veću važnost daju obiteljskima nego općim vrednotama.

U procjenjivanju sedam ponuđenih općih vrednota muževi i žene su najviši rang dali vrednotama »ljubav« i »vjernost« te »poštenje« i »čovječnost«, neovisno o sredini u kojoj žive. Analiza podataka je pokazala da vrednotu »ljubav« statistički značajno različito procjenjuju muževi i žene te ispitanici iz različitih vrsta naselja. U procjenjivanju pet ponuđenih obiteljskih vrednota najviša mjesta na rang listi zauzele su vrednote »djete« i »obitelj«. Razlike u vrjednovanju »braka« pokazuju da ga ispitanici sa sela vrjednuju više nego oni u gradu te da se partnerstvu daje prednost više u gradskoj nego u seoskoj sredini.

Vrijednosti nekih pokazatelja obiteljske dinamike govore u prilog poštivanja egalitarnog vrijednosnog sustava u obiteljima pri donošenju odluka, provedbi postupaka važnih za obitelj i u funkcioniranju obitelji. Tradicionalne obiteljske vrijednosti zadržale su se tek djelomice u naseljima svih veličina a najzastupljenije su u selu. Vrednote egalitarnog sustava prepoznate su vodećim smjernicama u stvaranju osobnih i obiteljskih orijentacija.

Ključne riječi: opće vrednote, obiteljske vrednote, bračni partneri, donošenje odluka, rukovođenje postupcima, funkcioniranje obitelji.

Primljeno: 23. lipnja 2003.

Pribvačeno: 30. srpnja 2004.

1. Uvod

S obzirom da vrednota određuje ono što je dobro i poželjno, a vrijednosni je sustav pojedinca preduvjet stvaranja njegova mišljenja, procjena i predrasuda, u vrednota se »istražuje njihova prediktivnost na stavove i ponašanja« (Franc, Šakić i Ivičić, 2002.: 217). Pojedinac oblikuje vlastite vrijednosne orijentacije u onom društvenom okružju u kojem živi i ta okolina utječe na nj pri stvaranju vrijednosnoga usmjerenja. Supek obrazlaže kako vrijednosna načela pojedinca usmjeruju njegov odnos spram pojedine skupine i društva općenito, pri čemu »neke vrednote reguliraju odnose među pojedincima i zasnivaju se na načelu recipročnosti (npr. poštenje, jednakost, iskrenost itd.) a druge reguliraju odnos pojedinca prema društvenoj zajednici i zasnivaju se na načelu društvene participacije ili simpatije (npr. borbenost, požrtvovnost, patriotizam, pobožnost, humanizam itd.« (Čulig, Fanuko, Jerbić, 1982.: 21). Sličan pristup vrednotama izložio je Pantić nakon iscrpne analize definicija vrednota u sociologiji, psihologiji i filozofiji. Prema Pantiću vrijednosti su »relativno stabilne, opće, hijerarhijski organizirane karakteristike pojedinaca (dispozicije) i grupa (elementi društvene svijesti), formirane međusobnim djelovanjem historijskih, aktualno-socijalnih i individualnih činilaca, koji zbog tako pripisane poželjnosti, usmjeravaju ponašanje svojih nosilaca ka određenim ciljevima« (Ajduković, 1989.: 3).¹

Vrijednosne orijentacije pojedinaca i društva bile su u povijesti ljudskog roda izazov poznatim filozofima već u antici (Platon, Aristotel) te brojnim stranim (Hall, 1994.; Bakeman i Casey, 1995.; Ronde i Swann, 1998.) i domaćim istraživačima u području antropologije (Erlich, 1971.) i sociologije (Supek, 1977.; Petak, 1978.; Golubović, 1981.; Labus, 2000.; Jilek, 2000.; Ilišin, 2002.). Zanimanje ne prestaje, a razloge se za to može tražiti u znanstvenomu i obrazovnom napretku te u ekonomskim i političkim promjenama u pojedinom društvu ili kakve to društvo potresa u razdobljima intenzivnih i naglih prevrata. Društvene promjene različitih etiologija neminovno utječu na sustav vrijednosti pripadnika društva i u vrijednosnim orijentacijama društvenih skupina. Takve promjene zahvaćaju i obitelj – i tradicionalna i nuklearna obitelj proživljava preobrazbu strukture, dinamike odnosa i vrijednosnog sustava. Usprkos aktualnim promjenama što utječu i na hijerarhiju vrijednosnog sustava, u društvu ipak u određenoj mjeri djeluju i elementi tradicionalnog vrijednosnog sustava. Tradicionalan se sustav vrijednosti »oslanjao ne samo na društvenu tradiciju nego i na religiju – u Hrvatskoj Katoličku crkvu i njezine vrijednosti jer je i sama tradicija oblikovana pod utjecajem kršćanstva« (Cifrić, 1999.: 198).

Tradicionalni sustav vrijednosti znači oslanjanje na moralne osobine koje su prije omogućivale djelovanje pojedinaca, skupina i društva, te sada postoji kao uspo-

¹ Ili: vrednote su »društveno-historijski uvjetovane, relativno stabilne, specifične tvorevine i konstituente individualne, grupne i/ili društvene svijesti... koje nastaju iz iskustva i/ili se preuzimaju iz kulture na osnovi potrebe za orijentacijom, reguliranjem i prevladavanjem odnosa prema svijetu koji nas okružuje i sebi samima« (Labus, 2000.).

redni sustav vrijednosti u društvu i očituje se u čovjekovu ponašanju »kao dvostrukost ili podvojenost u javnom i privatnom životu« (Cifrić, 1999.: 197).

Zastupnici funkcionalističkih stajališta (Morgan) svjesni posljedica modernog života koji obuhvaća individualnost, isključenost i stalan profesionalni napredak, drže obitelj neupitnom »univerzalnom potrebom« (Haralambos i Holborn, 2002.: 585) jer ona obavlja nezamjenjive funkcije za društveni sustav. Iako je u suvremenosti očit trend rasta jednoroditeljskih i istospolnih obitelji još se nuklearnu obitelj smatra idealnom sredinom za kvalitetan rast i razvoj djeteta. Nasuprot njima jesu zastupnici pluralizma i fleksibilnosti postmoderne obitelji, poput Rapoportove i Staceyjeve (Haralambos i Holborn, 2002.: 582-585) koje zagovaraju slobodu izbora svakog pojedinca za spolni i obiteljski život što se podržava u Velikoj Britaniji, osobito Laburistička stranka (Haralambos i Holborn, 2002.: 542, 576). Posljedica je takve potpore vrlo snažan rast brakorazvoda (više od 40%), izvanbračnih veza, rast trudnoća djevojčica u mladenačkoj (tinejdžerskoj) dobi i sl.

Odrasla osoba razvija percepciju i pristup obitelji sukladno vlastitoj vrijednosnoj orijentaciji što nastaje na temelju prethodnih osobnih iskustava i vrijednosnog sustava sredine u kojoj ona živi (gradska ili seoska, siromašna ili bogata). Odabirom vrijednosne orijentacije odrasla osoba u ulozi roditelja na razne načine utječe na stvaranje okvira i sadržaja vrednota vlastitog djeteta tijekom njegova rasta i razvoja u procesu socijalizacije, ali je upitno je li to dovoljno za zadovoljenje djetetovih interesa i osiguranje njegove budućnosti?

Vrijednosni sustav, prema Rescheru, čini pet razina vrijednosti: individualna, grupna, socijalna, nacionalna i općčovječanska. Svaki pojedinac živi u svih pet razina, ali neku od njih odbacuje ili prihvaća ovisno o okolnostima. Upravo je ta ideja jedan od kriterija klasifikacije vrednota što ga postavlja Tanović koji drži da se »u svakoj kulturi mogu razlikovati vrijednosti kao ciljevi i vrijednosti kao sredstva« (Ajduković, 1989.: 9).

Budući da je Hrvatska u tranziciji i da se njeno stanovništvo sučeljava s poslijeratnom prilikama u svim segmentima funkcioniranja društva, praćenje vrijednosnih orijentacija ima veliki značaj. Pošto je obitelj »temeljna jedinica društvene strukture i ishodište društvenih odnosa« (Puljiz i Bouillet, 2003.: 13), proučavanje vrijednosnih preferencija članova obitelji omogućuje uvid u aktualne trendove na tom području. U ovom istraživanju ispitano je kako bračni partneri doživljavaju neke opće društvene i obiteljske vrijednosti.

2. Cilj istraživanja

Osnovni je cilj ovoga rada ispitati preferencije općih i obiteljskih vrednota u obiteljima s osnovnoškolskom djecom u Hrvatskoj nakon Domovinskog rata 1991. do 1995. Posebni ciljevi jesu utvrditi razlikuju li se u preferenciji općih i obiteljskih vrednota ispitanici iz različitih sredina (sela, manji gradovi i veliki gradovi) te prema bračnim ulogama.

3. Metodologija

Podaci su prikupljeni na uzorku 752 bračna para roditelja djece osnovnoškolske dobi.² U ovom radu interpretiramo rezultate dobivene obradom podataka s obzirom na nezavisne varijable spol ispitanika (očevi/muževi i majke/žene) i veličinu (vrstu) naselja/mjesta u kojem obitelj boravi: 206 (27,4%) parova je sa sela, 290 (38,6%) iz malih i srednjih gradova te 256 (34,0%) iz velikih gradova.

Podaci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuom vođenim sa svakim bračnim partnerom odvojeno. Taj se tip intervjuja u pilot-istraživanju pokazao prikladnim. Ispitanicima su ponuđene na vrjednovanje rangiranjem opće i obiteljske vrednote što su se nametnule važnima u pilot-istraživanju.

Budući da je ispitanicima ponuđen određen broj grupa vrednota unutar kojih su oni rangirali određenu vrednotu prema vlastitoj procjeni njezine važnosti u odnosu na ostale vrednote u pojedinom setu, dobivene su rang-liste vrednota. Liste procjena uspoređene su prema partnerskim ulogama, odnosno spolu i veličini mjesta u kojem ispitanici žive. Statistička značajnost razlike procjena utvrđena je složenom analizom varijance.

4. Rezultati i rasprava

Podaci o vrednotama čine ordinalnu mjernu ljestvicu (varijablu). S obzirom da su prosječni rangovi za pojedine vrednote normalno distribuirani pa neparametrijski testovi daju identične rezultate poput parametrijskih metoda, izlažemo rezultate složenih analiza varijance 2×2 , što omogućuje i testiranje možebitnih interakcijskih učinaka.

4.1. Opće vrednote

4.1.1. Rangiranje općih vrednota

Prvi set obuhvaća sedam općih vrednota: solidarnost, vjernost, ljubav, praštanje, istinoljubivost, poštivanje života i vjerovanje. Prenošnje tih vrednota s naraštaja na naraštaj ovisi u prvome redu o primarnoj socijalizaciji u obitelji, pa su roditelji (žene i muševci) zamoljeni da po važnosti što im je pridaju rangiraju (hijerarhijski poredaju) vrednote kako bi se moglo ustanoviti njihove preferencije. U nastavku se prikazuje dobivene rang-liste i razlike u procjenama ispitanika prema bračnoj ulozi i veličini prebivališta.

Zato što su podaci prikupljeni od bračnih partnera, tretirali smo ih zavisnim – pripadaju jednoj obitelji.

² Metodologija i uzorak opisani su u radu »Metode u projektu istraživanja *Obitelj u Hrvatskoj nakon rata*« objavljenom u ovom broju *Sociologije sela* (str. 11–22).

Rang-liste procjena muževa i žena u seoskoj sredini (tablica 1.) kazuju koliko su bračni partneri suglasni u rangiranju vrednota, osobito ljubavi, vjernosti, poštivanja života, praštanja i solidarnosti. Stupanj suglasnosti muževa i žena potvrđuje pozitivna korelacija ($\rho = 0,857$), značajna na razini od 5% ($p < 0,05$). Razlika postoji u slučaju vrednote »istinoljubivost« koju muševci smatraju važnijom vrednotom nego žene koje su »medusobno povjerenje« postavile na viši rang nego njihovi muševci.

Tablica 1.

Usporedba rangova općih vrednota prema percepciji muževa i žena sa sela

Vrednote	Muševci		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Ljubav	2,81	1	2,63	1
Vjernost	3,12	2	2,82	2
Poštivanje života	3,48	3	3,58	3
Istinoljubivost	4,37	4	4,90	6
Praštanje	4,44	5	4,50	5
Povjerenje	4,83	6	4,48	4
Solidarnost	4,94	7	4,99	7

Tablica 2.

Usporedba rangova općih vrednota prema percepciji muževa i žena u malim i srednjim gradovima

Vrednote	Muševci		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Ljubav	2,44	1	2,26	1
Vjernost	3,10	2	3,15	2
Poštivanje života	3,69	3	3,73	3
Istinoljubivost	4,55	4	4,85	6
Praštanje	4,62	5	4,43	4
Povjerenje	4,68	6	4,44	5
Solidarnost	4,92	7	5,11	7

U tablici 2. vidi se da ljubavi, vjernosti i poštivanju života prednost daju i ispitanici iz malih i srednjih gradova, dok je solidarnost pri samome dnu. Stupanj suglasnosti muževa i žena ponovno potvrđuje pozitivna rang-korelacija ($\rho = 0,893$), i to značajna na razini od 1% ($p < 0,01$). Partneri su različito procijenili praštanje i povjerenje, ali tek za jedno mjesto na ljestvici, pri čemu žene tim vrednotama daju veću važnost. Iz podataka u tablicama 1. i 2. očito je da su vrednote svojstvene egalitarnom obiteljskom sustavu – ljubav na vrhu ljestvice preferencija, dok su neke što pripadaju vrijednostima patrijarhalne obitelji, poput solidarnosti članova, na samome dnu.

Tablica 3.

Usporedba rangova općih vrednota prema percepciji muževa i žena u velikim gradovima

Vrednote	Muževi		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Ljubav	2,41	1	2,21	1
Vjernost	3,19	2	3,22	2
Poštivanje života	3,50	3	3,66	3
Solidarnost	4,48	4	4,90	7
Istinoljubivost	4,50	5	4,54	4
Praštanje	4,76	6	4,63	5
Povjerenje	5,02	7	4,73	6

Muževi i žene u velikim gradovima najvažnijom među ponuđenim vrednotama ocjenjuju *ljubav*. Sudeći prema rangovima oni se slažu i u procjeni važnosti *vjernosti* i *poštivanja života*. Zanimljivo je da muževi više vrjednuju solidarnost (četvrto mjesto) od žena (sedmo – posljednje mjesto) što govori o prihvaćanju važnosti zajedništva, međusobne skrbi i pomaganja u obitelji koje su muževi zadržali kao tradicionalne vrijednosti. Žene u velikim gradovima solidarnosti pridaju najmanju važnost na ljestvici ponuđenih vrednota jer iz iskustva znaju da se u istodobnom obnašanju nekoliko zahtjevnih uloga same moraju nositi sa zadacima bez bitne pomoći ostalih članova obitelji. Stupanj usuglašenosti muževa i žena u velikim gradovima ponovno potvrđuje pozitivna korelacija ($\rho = 0,786$), uz razinu značajnosti od 5% ($p < 0,05$).

Temeljem pozitivnih korelacija procjena muževa i žena te razina njihove značajnosti (podaci u tablicama 1., 2. i 3.) možemo reći da su razlike u procjenama ponuđenih vrednota malene, što govori u prilog činjenici da se bračni partneri odabiru i prema sličnim vrijednosnim orijentacijama. Ovaj nalaz s toga motrišta nije neočekivan. Usporedba rangova prema veličini mjesta pokazuje da su muževi u selu i u gradu jednako procijenili sve vrednote, dok se muževi u velikim gradovima s njima slažu u prva tri ranga. Procjene važnosti pojedinih vrednota što su ih dale žene u različitim naseljima manje su podudarne od procjena muževa, ali su i one na prva tri mjesta postavile iste vrednote: ljubav, vjernost i poštivanje života.

4.1.2. Značajnost razlika za apće vrednote

Razmotrimo dobivene vrijednosti onih razlika između procjena vrednota bračnih partnera prema spolu, veličini naselja i u interakciji tih dvaju izvora varijabiliteta, što su na razini statističke značajnosti. Analizom varijance dobivena je statistički značajna razlika između preferencija vrednota »solidarnost«, »ljubav«, »istinoljubivost« i »povjerenje«. Za vrednote »poštivanje života«, »praštanje« i »vjernost« nije utvrđena statistički značajna razlika.

Analiza varijance pokazala je da muševci i žene statistički značajno različito ($p = 0,016$) procjenjuju vrednotu *solidarnost* (tablica 4.). Post-hoc analizom ustanovljena je značajnost razlike u procjenama i prema veličini naselja – ovoj vrednoti daju veću važnost ispitanici iz velikoga grada nego oni u manjem gradu i selu. Razlika u odgovorima ispitanika grada i velikoga grada statistički je značajna ($p = 0,045$), ali nije između grada i sela ($p = 0,935$) te između velikoga grada i sela ($p = 0,150$), a nije utvrđena ni u interakciji veličine mjesta i spola.

Analiza varijance za vrednotu »ljubav« pokazala je da se (po Scheffeovom testu) procjene ispitanika u selu od onih u manjem gradu statistički značajno razlikuju ($p = 0,006$), kao i u velikom gradu ($p = 0,003$). To govori u prilog tezi da bračni partneri u selu niže vrjednuju ljubav od onih u malenu i srednjem te velikome gradu. Statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika iz grada i velikoga grada nije nađena ($p = 0,937$). I razlika u odgovorima žena i muševca doseže statističku značajnost ($p = 0,001$) za vrednotu »ljubav«, neovisno o veličini mjesta u kojem žive, ali ne i razlika u interakciji veličine mjesta i procjena muševca i žena.

Tablica 4.
Procjena vrednota *solidarnost, ljubav, istinoljubivost i povjerenje* – analiza varijance

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata (SS)	df	Srednji kvadrat (MS)	F	p
<i>Solidarnost</i>					
Spol (muž-žena)	17,709	1,749	17,709	5,865	0,016
Veličina mjesta	31,712	2,749	15,856	3,517	0,030
Interakcija	8,012	1,749	4,006	1,327	0,266
<i>Ljubav</i>					
Spol (muž-žena)	12,248	1,749	12,248	6,296	0,012
Veličina mjesta	45,776	2,749	22,888	7,023	0,001
Interakcija	0,01736	2,749	0,008682	0,004	0,996
<i>Istinoljubivost</i>					
Spol (muž-žena)	30,936	1,749	30,936	12,180	0,001
Veličina mjesta	8,939	2,749	4,470	1,232	0,292
Interakcija	14,362	2,749	7,181	2,827	0,060
<i>Povjerenje</i>					
Spol (muž-žena)	30,625	1,749	30,625	10,193	0,001
Veličina mjesta	27,828	2,749	13,914	3,229	0,040
Interakcija	0,787	2,749	0,394	0,131	0,877

Post-hoc analiza je pokazala statistički značajnu razliku muševca i žena u procjeni vrednote »istinoljubivost« ($p = 0,001$) – muševci je stavljaju na više mjesto nego žene. Interakcija veličine naselja i procjene vrednote prema spolu nije dala statistički značajnu razliku kao ni za procjene ispitanika u selu, malenom i srednjem gradu i velikome gradu.

Prema rezultatima Post-hoc analize muševi i žene statistički značajno različito ocjenjuju vrednotu *povjerenje*, s tim što je žene rangiraju više nego njihovi muševi. Sheffeov test je pokazao da ispitanici u malenome i srednjem gradu te velikome gradu manje vrjednuju međusobno povjerenje nego ispitanici u selu. Statistički značajna razlika dobivena je i između ispitanika u malome i srednjem te velikome gradu ($p < 0,05$), ali ne i između ispitanika u manjem gradu i selu ($p > 0,05$) te u velikome gradu i selu ($p > 0,05$). Interakcija veličine mjesta i spola nije dala statistički značajnu razliku.

Za ostale opće vrednote statistički značajne razlike ne uzrokuje ijedan izvor varijabiliteta.

4.1.3. Rangiranje socijalnih vrednota

U socijalne vrednote, temeljem preferencija ispitanika u pilot-istraživanju, uvrštene su vrednote *poštenje*, *sloboda*, *čovječnost*, *jednakost*, *ugled* i *rad*. Usporedimo rangove vrednota prema procjenama ispitanika u selu, u manjima i srednjim te u velikim gradovima.

Ponudjenim socijalnim vrednotama muševi i žene u svim vrstama naselja dali su jednak položaj na rang-listi i pokazali veliku usuglašenost u procjenama. To je potvrdila i dobivena najviša rang-korelacija rezultata ($\rho = 1$). Razlike postoje samo u prosječnim rangovima.

Tablica 5.

Usporedbe rangova socijalnih vrednota prema procjeni muševa i žena u selu, gradu i velikom gradu

Vrednote	Muševi				Žene			
	\bar{X}			Rang	\bar{X}			Rang
	Selo	Grad	Veliki grad		Selo	Grad	Veliki grad	
Poštenje	1,87	2,02	2,27	1	1,77	1,88	2,31	1
Čovječnost	2,92	2,85	2,64	2	3,13	2,84	2,44	2
Sloboda	3,31	3,21	2,94	3	3,32	3,27	2,82	3
Jednakost	3,86	3,81	3,88	4	3,87	3,77	3,84	4
Rad	4,12	4,12	4,22	5	4,13	4,16	4,28	5
Ugled	4,90	4,98	5,03	6	4,78	5,07	5,18	6

Najviše mjesto dobila je vrednota *poštenje*, a odmah nakon nje *čovječnost*. Prepoznavanje poštenja i čovječnosti najvažnijim vrijednostima govori o spremnosti pojedinca da vrednote motri i vrjednuje s vlastitoga stajališta, a ne prema podrijetlu pozadinu i klasnoj pripadnosti. Iz raspodjele vrednota na ljestvici primjetno je da su tradicionalne vrijednosti poput »rada« i »ugleda« najniže rangirane te da ispitanici daju prednost vrednotama koje će utjecati na kvalitetu odnosa iskazivanjem poštenja i ljudskosti što je još jedan pokazatelj uvažavanja jednakosti u

ispitaničkim obiteljima. Sloboda i jednakost dobile su mjesta u sredini ljestvice što je također pokazatelj važnosti kakvu ispitanici pridaju slobodi i uvažavanju svakog pojedinca podjednako, što je u skladu s odmakom od tradicionalnog pristupa.

4.1.4. Značajnost razlika za socijalne vrednote

Koje su razlike u procjenama bračnih partnera na razini statističke značajnosti? Analizom varijance dobivena je statistički značajna razlika između preferencija vrednota »poštenje«, »sloboda«, »čovječnost« i »ugled«. Za vrednote »rad« i »jednakost« nije utvrđena statistički značajna razlika niti po jednom izvoru varijabilitea. Prikažimo detaljnije rezultate (tablica 6.)

Prema Post-hoc analizi, procjene vrednote *poštenje* značajno se razlikuju spram veličine mjesta, i to procjene ispitanika u velikome gradu i selu ($p = 0,001$) te u velikome gradu i malenome i srednjem gradu ($p = 0,001$). Razlika u procjenama ispitanika u malenome i srednjem gradu te u selu nije značajna ($p = 0,342$). Proizlazi da ispitanici u velikome gradu niže vrjednuju poštenje nego ispitanici u selu te malenu i srednjem gradu. Statistički nije značajna ni razlika u interakciji veličine naselja i spola bračnih partnera.

Tablica 6.

Procjena vrednota *poštenje, sloboda, čovječnost i ugled* – analiza varijance

Izvor varijabilitea	Suma kvadrata (SS)	df	Srednji kvadrat (MS)	F	p
Poštenje					
Spol (muž-žena)	1,911	1;749	1,911	1,414	0,235
Veličina mjesta	57,218	2;749	28,609	15,178	0,000
Interakcija	2,547	2;749	1,273	0,942	0,390
Sloboda					
Spol (muž-žena)	0,08	1;749	0,08	0,045	0,833
Veličina mjesta	53,720	2;749	26,860	10,975	0,000
Interakcija	2,391	2;749	1,195	0,660	0,517
Čovječnost					
Spol (muž-žena)	0,061	1;749	0,061	0,000	1,000
Veličina mjesta	56,707	2;749	28,353	12,355	0,000
Interakcija	9,915	2;749	4,958	2,801	0,061
Ugled					
Spol (muž-žena)	0,610	1;749	0,610	0,438	0,508
Veličina mjesta	16,770	2;749	8,385	4,156	0,016
Interakcija	4,383	2;749	2,191	1,574	0,208

Post-hoc analiza pokazala je da se (prema Scheffeovu testu) statistički značajno razlikuju procjene vrednote *sloboda* u ispitanika u velikome gradu i ispitanika u selu ($p = 0,001$) te u velikome spram manjih i srednjih gradova ($p = 0,001$), dok razlika u ocjenama stanovnika manjega grada i sela nije značajna ($p = 0,776$). Činjenica da bračni partneri u velikim gradovima pridaju veću važnost slobodi negoli partneri u selima i u manjim gradovima upućuje na zaključak da su ispitanici u velikim gradovima skloniji egalitarnim stavovima. Interakcija varijabla veličina naselja i spol ispitanika nije izvorom statistički značajne razlike u prosudbama vrednote *sloboda*.

Iz rezultata u tablici 6., također, proizlazi da vrednotu *čovječnost* statistički značajno različito procjenjuju ispitanici u velikome gradu i selu ($p = 0,000$) te u velikome i malom i srednjem gradu ($p = 0,004$). Razlika u prosudbama partnera u malome i srednjem gradu te u selu nije značajna ($p = 0,191$). Prema tome, ispitanici u velikome gradu daju veću važnost *čovječnosti* nego ispitanici u manjim i srednjim gradovima te u selu. Statistička značajnost razlike u interakciji veličine mjesta i procjena muževa i žena a niti u procjeni muževa i žena nije dobivena.

Vrednotu *ugled* različito prosuduju bračni partneri s obzirom na veličinu naselja u kojem žive: razlika između procjena ispitanika u selu i u velikome gradu statistički je značajna (0,018), ali ne i razlika u prosudbama partnera iz sela i manjega i srednjeg grada, te onih iz gradova različite veličine. Podaci pokazuju da ispitanici u selu više vrjednuju ugled nego ispitanici u gradskim sredinama, što ide u prilog tezi da je u manjim sredinama još važan socijalni »background« pojedinca i uvažavanje obitelji.

4.1.5. Rangiranje obiteljskih vrednota

Kako bračni partneri iz naselja različite veličine percipiraju obiteljske vrednote?

Tablica 7.

Usporedbe rangova obiteljskih vrednota prema procjeni muževa i žena u selu

Vrednota	Muževi		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Obitelj	1,57	1	2,13	2
Dijete	2,23	2	2,02	1
Brak	3,30	3	3,24	3
Roditelj	4,17	4	4,20	5
Partner	4,23	5	3,90	4

U selu muševi stavljaju obitelj na prvo mjesto ljestvice pet vrednota dok žene na to mjesto stavljaju dijete. I muševi i žene uvrstili su brak na treće mjesto, ali su različito vrednovali važnost roditelja – za muševu je ta uloga važnija nego za ženu što bi odgovaralo tradicionalnom pogledu muževa na tu ulogu. Žene par-

tnera doživljavaju važnijim nego muževi pa su ga i smjestile na više – četvrto mjesto nego muževi (peto), vjerojatno jer ulogu partnera drže važnim elementom obiteljske dinamike (i zato ga na ljestvici stavljaju poslije braka). Procjene muževa i žena u manjim gradovima jako su povezane – pozitivan koeficijent rang-korelacije ($\rho = 0,800$) značajan je na razini 5% ($p < 0,05$).

Tablica 8.

Usporedbe rangova obiteljskih vrednota prema percepciji muževa i žena u gradovima

Vrednota	Muževi		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Obitelj	1,79	1	2,13	2
Dijete	1,91	2	1,60	1
Brak	3,49	3	3,42	3
Partner	3,99	4	3,91	4
Roditelj	4,26	5	4,22	5

U tablici 8. očito je da muževi i žene iz malih i srednjih gradova prednost daju različitim vrednotama – muževima je najvažnija *obitelj*, a ženama *dijete*. To je posljedica još živih tradicionalnih stavova o djetetu, osobito u žena. »Brak« su supružnici ocijenili jednako važnim i dali mu treće mjesto. No, muževi u malim i srednjim gradovima više vrednuju roditeljstvo nego njihove žene a žene drže partnera važnijim od roditeljstva. Prema toj skromnoj razlici, samo jedno mjesto na ljestvici, žene su malo sklonije egalitarnosti iako poopcivanje na toj osnovi nije posve moguće. Korelacija između procjena muževa i žena u gradovima je pozitivna ($\rho = 0,900$) i značajna na razini 5% ($p < 0,05$).

Tablica 9.

Rangovi vrednota prema percepciji muževa i žena u velikim gradovima

Vrednota	Muževi		Žene	
	\bar{X}	Rang	\bar{X}	Rang
Dijete	1,81	1	1,61	1
Obitelj	2,04	2	2,15	2
Brak	3,52	3	3,65	3
Partner	3,71	4	3,71	4
Roditelj	4,25	5	4,18	5

Muževi i žene u velikim gradovima ujednačeno prosuđuju sve vrednote. U tablici 9. primjetno je da oni najvišom vrijednošću smatraju dijete, a nakon toga obitelj i brak. Partner je na četvrtome mjestu, ispred roditelja, što svjedoči o važnoj ulozi partnera. Zbog jednakog poretka potpuna je i korelacija između procjena muževa i žena u velikim gradovima ($\rho = 1$).

4.1.6. Značajnosti razlike procjena za obiteljske vrednote

Razlikuju li se statistički značajno bračni partneri u procjeni obiteljskih vrednota? Analizom varijance dobivena je statistički značajna razlika između njihovih preferencija vrednota »obitelj«, »dijete«, »brak« i »partner«. Za vrednotu »roditelj« statistički značajnu razliku ne uzrokuje nijedan izvor varijabiliteta (tablica 10.).

Tablica 10.

Procjena vrednota *obitelj, dijete, brak i bračni partner* – analiza varijance

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata (SS)	df	Srednji kvadrat (MS)	F	p
Obitelj					
Spol (muž-žena)	41,695	1;749	41,695	39,708	0,000
Veličina naselja	14,058	2;749	7,029	3,771	0,023
Interakcija	11,590	2;749	5,795	5,519	0,004
Dijete					
Spol (muž-žena)	21,649	1;749	21,649	28,646	0,000
Veličina naselja	46,448	2;749	23,224	21,746	0,000
Interakcija	0,943	2;749	0,472	0,624	0,536
Brak					
Spol (muž-žena)	7,909	1;749	7,909	0,007	0,932
Veličina naselja	22,898	2;749	11,449	6,160	0,002
Interakcija	3,163	2;749	1,582	1,441	0,237
Bračni partner					
Spol (muž-žena)	7,113	1;749	7,113	4,628	0,032
Veličina naselja	30,989	2;749	15,495	7,151	0,001
Interakcija	6,468	2;749	3,234	2,104	0,123

U tablici 10. razvidno je da statistički značajno različite procjene vrednote *obitelj* uzrokuju svi izvori varijabiliteta. Post-hoc analiza pokazuje (prema Scheffeovu testu) da se procjene vrednota statistički značajno razlikuju u varijabli veličina naselja, i to procjene ispitanika u velikom gradu i selu ($p = 0,022$). Razlike u procjenama ispitanika u selu i u malima i srednjim gradovima ($p = 0,460$) te ispitanika iz manjih i velikih gradova ($p = 0,241$) nisu značajne. Sažeto, ispitanici iz velikoga grada manju važnost pridaju obitelji negoli ispitanici u ostalim gradovima i selima što upućuje da njihov stav spram obitelji odgovara nekim kretanjima u suvremenom svijetu u kojem, osim stabilne obitelji, postoje i druge iznimno važne vrijednosti za prokreaciju pojedinca.

Primjećujemo i statistički značajnu razliku u procjenama partnera o važnosti djeteta u obitelji, te u procjenama ispitanika u naseljima različite veličine. Statistički se značajno razlikuju procjene ispitanika u selu i gradu te velikome gradu ($p = 0,000$).

Prosudbe ispitanika u manjima i velikim gradovima ($p = 0,772$) nisu statistički značajno različite a ne prouzročuje ih ni interakcija ovih kriterija. Proizlazi da veću važnost djetetu u obitelji daju ispitanici u gradovima nego u selima.

Brak statistički značajno različito vrednuju ispitanici u naseljima različite veličine. Post-hoc analiza potvrdila je da se statistički značajno razlikuju ocjene ispitanika u velikim gradovima i selima ($p = 0,002$). Razlike u ocjenama ispitanika iz manjih i velikih gradova ($p = 0,277$) te iz manjih gradova i sela ($p = 0,112$) nisu statistički značajne. To znači da ispitanici u selu pridaju veću važnost braku negoli bračni partneri u manjima i velikim gradovima.

Podaci u tablici 10. pokazuju i statistički značajnu razliku u prosudbi uloge partnera kad je daju muževi i žene iz različitih vrsta naselja. Post-hoc analiza daje statistički značajnu razliku u procjeni ispitanika iz velikih gradova i sela ($p = 0,001$) te manjega i velikoga grada ($p = 0,028$), dok razlika u procjenama ispitanika u manjim gradovima i selu nije značajna ($p = 0,514$). Prema tome, bračni partneri u velikim gradovima daju veću važnost ulozi partnera nego ispitanici u manjim gradovima i selu. Za interakciju varijabla veličina naselja i spol (muž-žena) nije dobivena statistički značajna razlika, ali su vrijednosti gotovo značajne.

4.2. Obiteljske vrednote važne za obiteljsku dinamiku

U ovom dijelu prikazujemo vrijednosne orijentacije važne za obiteljsku dinamiku što uključuje način donošenja obiteljskih odluka, vrijednosne preferencije u realizaciji važnih obiteljskih poslova i neke percepcije vrednota bitnih za funkcioniranje obitelji općenito. Prikazat ćemo i razlike u ocjeni tih vrednota prema veličini naselja u kojima ispitanici borave te između muževa i žena u selima, manjim gradovima i velikim gradovima.

4.2.1. Vrijednosne orijentacije u donošenju odluka u obitelji

Tablica 11.
Vrijednosne orijentacije u donošenju obiteljskih odluka prema veličini naselja – odgovori muževa (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Što kaže otac	4,0	5,1	6,6	5,3
Što kaže majka	1,0	1,8	2,1	1,7
Što djeca žele	2,5	1,1	0,8	1,4
Zna se red	12,9	15,6	16,5	15,1
Dogovor	79,6	76,4	74,1	76,5
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2 = 6,140$; $df = 8$; $p > 0,05$

Za tri četvrtine muževa bitno je da se obiteljske odluke donosi dogovorom, tj. uvažavanjem mišljenja i interesa svih članova obitelji. Kriterij »zna se red« prihvaća najviše muževa (16,5%) u velikim gradovima, a dječje želje najviše (ali simboličnih 2,5%) očeva u seoskim obiteljima. Malo više ispitanika u velikim gradovima (8,7%) drži da se u njihovim obiteljima – spram svakog 20. ispitanika u selu i svakog 15. u manjim i srednjim gradovima, u odlučivanju uvažava mišljenje oca i majke, što bi (suprotno očekivanju) upućivalo na znatnije zadržavanje tradicionalnih modela odlučivanja u velikom gradu. Očevi u velikim gradovima kojima je najvažnije što kaže otac vjerojatno dolaze iz sredina u kojima se njegovalo patrijarhalan odnos i prvi su potomci obitelji podrijetla koji žive u gradu prakticirajući tzv. moderno-paraurbani stil roditeljstva (Bezinović i Petak, 2001.: 231).

Nasuprot njima, malo više očeva iz seoskih obitelji prihvatilo je suvremenije shvaćanje obiteljske dinamike u kojoj se uvažava svakog pojedinca, neovisno o dobi i spolu. Razlika u dobivenim odgovorima statistički je značajna, uz rizik 5%.

Tablica 12.

Vrijednosne orijentacije u donošenju obiteljskih odluka prema veličini naselja – odgovori žena (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Što kaže otac	2,0	3,9	2,9	3,0
Što kaže majka	1,0	2,1	2,9	2,1
Što djeca žele	2,5	0,7	2,1	1,7
Zna se red	16,3	11,4	11,1	12,7
Dogovor	78,3	81,9	81,1	80,6
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 9,077; df = 8; p > 0,05$$

Čak četiri petine žena, neovisno o vrsti naselja, drže kako članovi obitelji obiteljske odluke donose dogovorno (tablica 12.). No, najviše majka u selu (svaka šesta spram svake desete u manjima i velikim gradovima) ističe da se važne obiteljske odluke donosi prema modelu »zna se red« odnosno na tradicionalan način. Premda ostale modalitete zastupa malen dio ispitanica, najviše žena u selu drži da se u odlučivanju uvažava dječje interese, a najmanje ih (3%) pridaje važnost očevim i majčinim odlukama. Odluke oca navodi najviše žena u manjima i srednjim gradovima (2,9%), a odluke majka najviše žena u velikom gradu (2,9%).

Ponovno je posvjedočena »modernizacija« odnosa u seoskim obiteljima, uza zadržavanje nekih elemenata tradicionalnog pristupa u donošenju odluka u gradskim obiteljima, vjerojatno zbog istog razloga kao i u stavova očeva.

4.2.2. Vrijednosne orijentacije u izvedbi važnih obiteljskih postupaka

Tablica 13.

Vrijednosne orijentacije u izvedbi važnih obiteljskih postupaka prema veličini naselja – odgovori muževa (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Kako svi rade	0,9	1,3	2,4	1,6
Kako je najbolje za obitelj	57,1	54,1	50,3	53,6
Kako kaže muškarac	4,0	2,0	4,5	3,4
Što je najbolje za djecu	4,5	7,5	6,6	6,3
Dogovor	33,5	35,2	36,1	35,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 8,568; df = 8; p > 0,05$$

Tablica 13. sadrži postotke muževa koji drže važnim određene kriterije za realizaciju obiteljskih postupaka. Najveći ih dio (dobra polovica) najvažnijim kriterijem izdvaja »kako je najbolje za obitelj«. Taj kriterij bira najviše muževa u selu, a najmanje muževi u velikim gradovima. »Dogovor« je navelo najviše muževa u velikim gradovima (36,1%), a manje u selu (33,5%). Malo je više očeva u malomu i srednjem gradu senzibilno za interese djece – kriterij »što je najbolje za djecu« podupire 7,5% spram 4,5% očeva u selu. U donošenju obiteljskih odluka malo se sluša riječ muškarca, a najniže vrednuje model »kako svi rade«, jer se daje prednost jedinstvenome interesu obitelji, neovisno o očekivanju okoline.

Razvidno je da gotovo devet desetina muževa pri odabiru kriterija za provedbu obiteljskih postupaka daje prednost kriterijima što je »najbolje za obitelj« i »dogovor«. Tradicionalan pristup u odlučivanju (kako kaže muškarac) zadržao se u tragovima, i to ponajviše u obiteljima velikih gradova. Seoske bi obitelji, smatraju muževi, bile sklonije demokratskom odlučivanju, uvažavajući dogovor i obiteljske interese a ne autoritet, što je i opća tendencija, uz razlike što se odnose na malen broj ispitanika.

Tablica 14.

Vrijednosne orijentacije u realizaciji važnih obiteljskih postupaka prema veličini naselja – odgovori žena (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Kako svi rade	3,5	1,0	0,7	1,6
Kako je najbolje za obitelj	59,0	55,0	53,0	55,4
Kako kaže muškarac	0,9	1,3	0,7	1,0
Što je najbolje za djecu	4,8	8,7	5,3	6,5
Dogovor	31,7	34,1	40,2	35,5
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 15,524; df = 8; p > 0,05$$

Majke (čak devet desetina) smatraju da se u provedbi važnih obiteljskih postupaka najviše primjenjuju načela ravnopravnosti – dogovor i uvažavanje mišljenja svih članova obitelji, a napuštaju autokratski obrasci odlučivanja (tablica 14.). Rezultati upućuju i na neke elemente tradicionalnih modela odlučivanja (kako kaže muškarac) u gradskim (1,3%) i još manje u seoskima i velikogradskim obiteljima. Budući da vrlo malo ispitanica iznosi takve kriterije u postupcima, proizlazi da se u obiteljima odlučuje uglavnom na temelju demokratskih načela.

4.2.3. Vrijednosne orijentacije važne za funkcioniranje obitelji

Tablica 15.

Vrijednosne orijentacije važne za funkcioniranje obitelji prema veličini naselja – odgovori muževa (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Da ima sve što treba	17,6	18,9	18,1	18,2
Da je složna	44,6	42,3	34,9	40,6
Da vlada ljubav	28,4	25,5	32,1	28,5
Da se sluša glava obitelji	0,9	2,4	3,2	2,2
Poštivanje reda	8,6	10,8	11,6	10,4
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 9,227; df = 8; p > 0,05$$

Dvije trećine muževa u naseljima različitih veličina najvažnijim za funkcioniranje obitelji drži obiteljsku slogu i da u njoj vlada ljubav (tablica 15.). Slogu u obitelji najvažnijom ocjenjuje najviše muževa u selu, a najmanje u velikim gradovima. Takvu se raspodjelu odgovora može objasniti činjenicom što članovi seoskih obitelji, osim poslova na radnome mjestu, rade i na gospodarstvu. »Prevladavanje ljubavi« najvažnije je za obitelji u velikim gradovima. To se može povezati s načinom života koji označuju užurbanost, individualizam, otuđenost i visoka profesionalnost, pa uža obitelj osiguranjem topline i potpore svojim članovima za država zaštitnu ulogu.

Najmanje muškaraca drži da se za funkcioniranje obitelji mora uvažiti odluke donesene autokratski (slušati glavu obitelji), dok je »poštivanje reda« više orijentacija što sadrži elemente tradicionalnog načina odlučivanja.

Podaci u tablici 16. pokazuju da gotovo osam desetina žena najvažnijim pretpostavkama uspješna funkcioniranja obitelji drži *slogu i ljubav među članovima* što upućuje da one smatraju važnim ulaganja u zdrave obiteljske odnose. Najmanjem dijelu žena u selu, jednako kao muževima, važno je »slušati glavu obitelji«. Iako je i ovaj kriterij među ponudenima važan najmanjem dijelu žena u gradskim sredinama, odabralo ga je više žena u gradovima nego u selima. Ovaj nalaz znači da

u malim sredinama prednost ima ravnopravnost te da se postupno napušta autoritarni model komuniciranja.

Tablica 16.

Vodeći kriteriji važni za uspješno funkcioniranje obitelji prema veličini naselja – odgovori žena (%)

Orijentacije	Selo (N = 206)	Manji grad (N = 290)	Veliki grad (N = 256)	Ukupno (N = 752)
Da ima sve što treba	15,0	11,8	15,0	13,8
Da je složna	43,2	41,2	32,1	38,7
Da vlada ljubav	34,0	40,5	42,3	39,3
Da se sluša glava obitelji	0,5	1,8	1,6	1,4
Poštivanje reda	7,3	4,7	8,9	6,8
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 12,975; df = 8; p > 0,05$$

Činjenicu da najviše žena u velikim gradovima (8,9%), spram žena u selu i manjim gradovima, važnost pridaju poštivanju reda objašnjavamo pretpostavkom da potječu iz tradicionalnih patrijarhalnih sredina i prvi su naraštaj u gradu.

Rezultati istraživanja pokazuju kako većina obitelji, u selima i u gradovima, izgrađuju egalitaran sustav vrijednosti, te napuštaju tradicionalne vrijednosti poput poslušnosti autoritetu i poštivanja reda. U najviše obitelji uvažava se vrednote važne za dobrobit cijele obitelji: ljubav, slogu članova obitelji te dogovor u donošenju važnih odluka.

5. Zaključak

Istraživanje je pokazalo veliku suglasnost bračnih partnera u procjenama općih, socijalnih i obiteljskih vrijednosti. Utvrđeno je također da su razlike izraženije s obzirom na veličinu naselja u kojem ispitanici žive nego spram njihova spola.

Rangirajući opće vrednote svi su ispitanici na prvo mjesto stavili vrednotu »ljubav«, na drugo »vjernost« i na treće »poštivanje života«. Podudarnost procjene muževa i žena u selu i gradovima ponovila se za vrednotu »solidarnost« – smjestili su je na dno ljestvice. »Solidarnost« su na posljednje mjesto stavile i žene u velikim gradovima, nasuprot muževima koji ju postavljaju na četvrto mjesto, a na posljednje »povjerenje«.

Položaj socijalnih vrijednosti na rang-listi pokazuje da ih muševima i ženama u svim naseljima procjenjuju jednako, pa je i korelacija njihovih procjena maksimalna. Bračnim je partnerima u svim naseljima najvažnije »poštenje« a najmanje važan

»ugled« obitelji u lokalnoj zajednici. »Ugled« je jedino važniji ispitanicima u malim sredinama. Obitelji u selu možda ugledu daju velik značaj zato što je u maloj sredini obitelj »vidljivija« nego u gradskoj, pa su i preferencije u svezi s probitkom na društvenoj ljestvici različite.

U rangiranju obiteljskih vrednota po važnosti muževi u selima i manjim gradovima dali su »obitelji« prvo, a »djetetu« drugo mjesto. Ženama je u svim naseljima najvažnije »dijete«, a tek onda »obitelj«. Bračni partneri u velikom gradu svaku su vrednotu jednako rangirali.

Glavni je kriterij u donošenju važnih obiteljskih odluka »dogovor«. Bračni su partneri također suglasni da su za funkcioniranje obitelji najvažnije sloga i ljubav među članovima.

Vrednote egalitarnog sustava prevladavaju u vrijednosnom sustavu obitelji nakon rata koja, unatoč postojanju nekih elemenata tradicionalnog modela funkcioniranja, preferira općeljudske i obiteljske vrednote (ljubav, sloboda, čovječnost, dogovor), odlučujuće za stvaranje kvalitetnog života svakoga člana, a time i same obitelji.

Literatura

1. Ajduković, Marina (1989.): Vrijednosne orijentacije i očekivanja maloljetnih delinkvenata. – Zagreb : Narodne novine, 220 str.
2. Bakeman, Roger; Casey, Robert (1995.): Analyzing Family Interaction : Taking Time Into Account. – *Journal of Family Psychology*, Georgia State University, 9 (1995) 2: 131-143.
3. Bezinović, Petar; Petak, Antun (2001.): Društenost, roditeljstvo i prilagodba adolescencata na sjevernojadranskim otocima. – *Sociologija sela*, Zagreb, 39 (2001) 1/4 (151/154): 211-237.
4. Cifrić, Ivan (1999.): Percepcija društva i okoliša : desetljeće poslije. – *Socijalna ekologija*, Zagreb, 8 (1999) 3: 193-223.
5. Čulig, Benjamin; Fanuko, Nenad; Jerbić, Velibor (1982.): Vrijednosti i vrijednosne orijentacije mladih : rezultati istraživanja provedenog u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj. – Zagreb : Centar društvenih djelatnosti Saveza socijalističke omladine Hrvatske, 185. str.
6. De La Ronde, Chris; Swann, William (1998.): Partner Verification Restoring Shattered Images of Our Intimates. – *Journal of Personality and Social Psychology*, University of Texas at Austin, 75 (1998) 2: 374-382.
7. Erlich, Vera (1964.): Porodica u transformaciji : studija o tri stotine jugoslavenskih sela. – Zagreb : Liber, 490 str.
8. Franc, Renata; Šakić, Vlado; Ivičić, Ines (2002.): Vrednote i vrijednosne orijentacije adolescenata : hijerarhija i povezanost sa stavovima i ponašanjima. – *Društvena istraživanja*, Zagreb, 11 (2002) 2/3: 215-238.
9. Golubović, Zagorka (1981.): Porodica kao ljudska zajednica. – Zagreb : Naprijed, 307 str.

10. Hall, C. Margaret (1994.): *New Families : Reviving and Creating Meaningful Bonds*. – New York : Harrington Park Press, 253 p.
11. Haralambos, Michael ; Holborn, Martin (2002.): *Sociologija : teme i perspektive*. – Zagreb : Golden Marketing, 1116 str.
12. Ilišin, Vlasta (2002.): *Mladost, odraslost i budućnost*. – U: Vlasta Ilišin i Furio Radin (ur.): *Mladi uoči trećeg milenija*. – Zagreb : Institut za društvena istraživanja u Zagrebu ; Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 27-45.
13. Jilek, Miroslav (2000.): *Višerazinska analiza vrednota*. – *Sociologija sela*, Zagreb, 38 (2000) 1/2 supplement: 205-216.
14. Labus, Mladen (2000.): *Vrijednosti u hrvatskom društvu*. – *Sociologija sela*, Zagreb, 38 (2000) 1/2 supplement: 139-168.
15. Labus, Mladen (2000.): *Vrijednosne orijentacije u hrvatskom društvu*. – *Sociologija sela*, Zagreb, 38 (2000) 1/2 supplement: 169-204.
16. Petak, Antun (1976.): *Sistemi vrijednosti u konkretnoj socio-psihološkoj svijesti*. – *Revija za sociologiju*, Zagreb, 6 (1976) 1: 16-30.
17. Puljiz, Vlado ; Bouillet, Dejana (ur.) (2003.): *Nacionalna obiteljska politika*. – Zagreb : Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladež, 355 str.
18. Supek, Rudi (1977.): *Društveni determinizam i istraživanje vrednota*. – U: Duško Sekulić (red.): *Vrijednosti i društveni sistem : prilozi izučavanju društvenog sistema*, sv. 4. – Zagreb : Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 223-240.

Josip Janković

Gordana Berc

Slavica Blažeka

Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Some General and Family Values in Rural and Urban Settlements

Summary

This paper analyses the results of the research on certain general (social) and family values according to the evaluation of fathers and mothers of primary school children in post war period in Croatia. Research included 752 married couples from the villages, towns and cities in Croatia. The paper compares the evaluation of the subjects within their residence area as well as between different size residence areas. Results of the research show that subjects, regardless of their partner role or their area of residence, give more importance to family than to general values

According to evaluation of general values of fathers and mothers, out of the seven offered values »love« and »honesty«, »loyalty« and »humanity« have the highest position on the rank list, regardless of their social environment. Data analysis shows that there are statistically significant differences in the evaluation of value »love« between fathers and mothers as well as between subjects from different types of settlements. Out of the five offered family values, values »child« and »family« are positioned highest on the rank list. The results also show that »marriage« is valued more in villages value than towns, while »partnership« is a value preferred more in towns than in the country.

The paper presents results of some indicators of family dynamics, which demonstrate actual existence of egalitarian value system in families, in decision-making, in realisation of procedures, which are important for the family and in the functioning of the family. Traditional family values are infrequently present in all types of settlements however their presence is the highest in the country. Values of egalitarian system are recognized as the main guidelines in creating personal and family life.

Key words: general values, family values, spouses, decision-making, procedure managing, family functioning.

Received on: 23th June 2003

Accepted on: 30th July 2004

Jasip Janković

Gordana Berc

Slavica Blažeka

Département du Travail social, Faculté de Droit, Université de Zagreb, Zagreb, Croatie

Quelques valeurs générales et familiales en milieu rural et en milieu urbain

Résumé

Les auteurs analysent les résultats des recherches sur l'estimation de certaines valeurs générales (sociales) et familiales selon les évaluations des pères et des mères d'enfants en âge d'aller à l'école primaire, en Croatie, après la Guerre patriotique de Croatie. La recherche englobe un échantillon de 752 couples mariés du milieu rural, des villes et grandes villes. Dans cette étude sont comparées les évaluations des personnes interrogées dans leur lieu de résidence avec les comparaisons des évaluations des personnes interrogées de localités de différente importance. Les résultats des recherches montrent que les personnes interrogées, indépendamment du rôle de leur partenaire et du type de la localité où elles résident, accordent une plus grande importance aux valeurs familiales qu'aux valeurs générales.

Dans l'estimation des sept valeurs générales proposées, les maris et les femmes accordent la plus grande valeur à l'«amour» et à la «fidélité», puis à l'«honnêteté», à la «loyauté» et à l'«humanité», indépendamment du milieu où ils vivent. L'analyse des données a montré que les maris et les femmes estiment statistiquement très différemment la valeur «amour», ainsi que les personnes interrogées de différents types de localités. Dans l'estimation des cinq valeurs familiales proposées, viennent en première place les valeurs «enfant» et «famille». Les résultats montrent que le «mariage» a une plus grande valeur pour les personnes interrogées du milieu rural que pour celles des villes, et que l'égalité des partenaires est davantage préférée dans le milieu urbain que dans le milieu rural.

Les valeurs de quelques indicateurs de la dynamique familiale parlent en faveur de l'existence d'un système de valeur égalitaire dans les familles lors de la réalisation des décisions importantes pour la famille et son fonctionnement. Les valeurs familiales traditionnelles ne se sont maintenues que dans une moindre mesure dans les localités de tous les types et importance, et elles sont les plus nombreuses dans le milieu rural. Les valeurs du système égalitaire sont reconnues comme directives générales dans la formation de l'orientation personnelle et familiale.

Mots-clés: valeurs générales, valeurs familiales, conjoints, prise de décisions, management des comportements, fonctionnement de la famille.

Reçu: le 23 juin 2003

Accepté: le 24 juin 2004